

Frère Roger van Taizé

HET HART
VAN *TAIZÉ*

Bloemlezing van teksten van Frère Roger,
samengesteld door Marcello Fidanzió

MET EEN INLEIDING DOOR RICK TIMMERMANS

Oorspronkelijke titel: *Anthologie* (in het Engels verschenen onder de titel: *Brother Roger of Taizé Essential Writings, selected by Marcello Fidanzio*)

© 2015 Uitgeverij Kok – Utrecht

www.kok.nl

© 2004 Ateliers et Presses de Taizé,

71250 Taizé, France

Nederlandse vertaling uit het Frans: Gerdie Brongers

Omslagontwerp en vormgeving: Garage BNO

ISBN 978 90 435 2548 0

ISBN e-book 978 90 435 2549 7

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INLEIDING

Een parabel van Gods liefde

In het Bourgondische dorpje Taizé is de lente nooit ver weg. Ook in de winter kan het jonge groen er ieder moment uit de knop springen. Een voorjaar van het hart, een frisse bron van leven. Te midden van de ruim honderd broeders vinden jong en oud een uitnodigende vrede die hen wenkt een nieuwe stap in geloof te zetten; een risico, de uitnodigende hand van Christus die vraagt hem te volgen. Angst is er niet, maar vertrouwen op de onzichtbaar aanwezige Geest die op de heuvel van Taizé al aan duizenden zijn vreugde gaf.

Voor de meer dan honderdduizend jongeren die jaarlijks Taizé bezoeken voor een week van gebed met de broeders, is het dorp een veilige haven. Ze komen er om na te denken over de zin van hun leven, over God en de toekomst en om in de broeders een oor te vinden dat vol geduld en liefde luistert.

Inspirator van deze vluchtheuvel en oase van gebed is Roger Louis Schutz-Marsauche, ofwel: frère Roger. Hij werd geboren in Zwitserland op 12 mei 1915. Op 16 augustus 2005 vermoordde een verwarde vrouw hem in de Verzoeningskerk in Taizé, tijdens de stilte van het avondgebed. In 2015, het jaar waarin de Nederlandse vertaling van dit boek

verschijnt, is het feest in Taizé. Ze vierden de honderdste geboortedag van frère Roger en op 20 augustus is het 75 jaar geleden dat frère Roger Taizé ontdekte.

Dat gebeurde in 1940. De oorlog had Frankrijk verdeeld. In het Noorden hadden de nazi's het voor het zeggen, in het zuiden was relatieve vrijheid. De nederlaag van Frankrijk, het geboorteland van zijn moeder, wekte in Roger een diepe sympathie. Zelf woonde hij in het neutrale Zwitserland, maar hij wilde de grens over om de Fransen te helpen.

'Ik voelde de drang om een gemeenschap uit te bouwen waarin de evangelische verzoening dag na dag concreet beleefd zou worden', zegt hij daarover. Om die leefgemeenschap te kunnen stichten, ging hij op zijn fiets naar Frankrijk. Hij zocht een huis waar hij zijn leven kon wijden aan gebed en dat tevens een toevluchtsoord kon zijn voor oorlogsslachtoffers. Hij was vijfentwintig jaar toen hij voor de prijs van twee auto's een landhuis kocht in het gehucht Taizé, twee kilometer ten zuiden van de demarcatielijn die Frankrijk verdeelde.

In dat huis verwelkomde hij gastvrij politieke vluchtelingen en Joden. Hij leefde in armoede, maar deelde wat hij had; de slakken die hij vond, de soep die hij trok van brandnetels. In 1942 werd hij verraden. Gedwongen zat hij de oorlog uit in Genève, waar drie jonge mannen zich bij hem voegden. In de herfst van 1944 gingen ze samen terug naar Taizé en met Pasen 1949 engageerden de eerste zeven broeders zich voor het leven. De communautiteit van Taizé was ontstaan. De mannen beloofden celibatair te leven, in gemeenschap met elkaar en in soberheid en eenvoud. Frère Roger werd hun prior.

Ze waren alle zeven protestant en zagen vanaf dag één de verzoening tussen christenen als hun essentiële roeping. ‘Onze communiteit moet een haard van oecumene zijn’, schrijft frère Roger. Die roeping wint aan diepgang als later ook katholieke mannen toetreden tot de gemeenschap. Taizé toont dat de eenwording van christenen mogelijk is, maar ook noodzakelijk. ‘Christus wordt gekwetst door de verdeeldheid onder de christenen’, schrijft frère Roger. ‘Hoe kunnen wij Hem volgen in die unieke gemeenschap: zijn lichaam, zijn kerk? Wij zouden zo graag een glimp tonen van die onverdeelde kerk die onophoudelijk naar verzoening streeft.’

Een kracht die frère Roger voortdreef en hem hielp een leven lang onvermoeibaar te strijden voor verzoening, was een basisleefregel die hij voor zichzelf formuleerde toen hij een jaar of achttien was. Hij had gedacht dat als hij omwille van God en Christus risico’s moest durven lopen – wat hij wilde want de weg van de minste weerstand zocht hij niet – hij moest kunnen terugvallen op een krachtige kern. Die vond hij in de zaligsprekingen van Jezus. Zijn leefregel werd: ‘Moge je dagelijkse werk en rust door Gods Woord gekenmerkt worden; moge je in alles de innerlijke stilte bewaren waarmee je in Christus kunt ‘wonen’; wees doordrongen van de geest van de Zaligsprekingen: blijdschap, barmhartigheid, eenvoud.’

Grootmoeder

Over het leven van frère Roger spreken kan niet zonder het noemen van zijn Franse oma, die met haar leven de weg die hij is gegaan voorbereidde. Als weduwe maakte ze de Eerste Wereldoorlog van nabij mee. Ze leefde in het noorden van Frankrijk, niet ver van de slagvelden waar haar drie zoons

streden in de loopgraven. Haar huis was gebombardeerd, maar ze weigerde te vertrekken naar een veiliger gebied. Ze opende haar deuren voor vluchtelingen, bejaarden, kinderen en vrouwen die op het punt van bevallen stonden. Pas op het allerlaatst, toen iedereen moest vluchten, is ze vertrokken en in de Dordogne gaan wonen.

‘Haar diepste verlangen was dat niemand ooit meer zou hoeven meemaken wat zij had meegemaakt’, schrijft frère Roger. Ze hoopte met haar hele wezen dat de verdeelde christenen die elkaar in Europa hadden afgeslacht zich met elkaar zouden verzoenen in een poging een nieuwe oorlog te verhinderen. In haar hunkering naar verzoening begon ze de katholieke kerk te bezoeken, zonder haar protestantse wortels te verloochenen. ‘Die twee haar kenmerkende instellingen in het leven [...] hebben later mijn hele bestaan gemarkeerd’, schrijft frère Roger daarover. ‘In Taizé heb ik het gevoel voortgegaan te zijn op de weg die deze oude vrouw me al bereid had en heb ik – zonder ook maar wie of wat te verloochenen – in mijn diepste binnenste mijn eigen identiteit gevonden door het protestantse geloof waarin ik ben opgegroeid te verzoenen met het katholieke geloof.’

Na de beginjaren van Taizé groeide de gemeenschap gestaag in aantal, maar van duizenden jongeren die Taizé jaarlijks bezoeken, was toen nog geen sprake. Pas in 1966 organiseren de broeders een eerste internationale ontmoeting voor jongvolwassenen. Daarna ging het hard. Met Pasen 1974 zien de broeders tot hun grote schrik veertigduizend jongeren in hun vallei staan. Langzaam begint te dagen dat God voor Taizé een nieuwe roeping heeft. Naast een leven van eenvoud, broederlijke liefde, bidden en zoeken naar ver-

zoening, gaan de broeders zich wijden aan de ontvangst van jongeren die voor korte of langere tijd willen delen in hun manier van leven en gebed. Ze komen uit alle landen van Europa, maar ook tot ver daar buiten. ‘Wat komen zij doen?’, vraagt frère Roger zich af. ‘Zij zoeken God, de Geest van de levende God, het wezenlijke dat voor onze ogen verborgen blijft. Zij komen om zichzelf te bevragen of om een last van hun schouders te gooien. Zij zoeken, in God, de zin van hun leven. Ze bereiden zich voor om, weer thuis, verantwoordelijkheid op zich te nemen.’

De constante stroom jongeren die de heuvel van Taizé bevoeit met geestdrift, twijfel en diepmenselijke vragen, verandert de teksten die frère Roger schrijft. De maatschappelijk geëngageerde boeken die hij tot dan toe schreef – waarin hij zoekt naar de uitdagingen voor christenen en daarop een antwoord probeert te formuleren – worden meer en meer teksten die de zoekende jongeren opbouwen. Spirituele teksten waarin hij keer op keer terugvalt op christelijke kerngedachten over vreugde, de vrede van het hart, Christus die als een vlam in ieders hart brandt en God die van ons houdt. Maar hij opent in zijn schrijven ook de weg naar het contemplatieve gebed, een geduldig wachten op God.

In zijn boeken zoekt frère Roger naar verzoening tussen mensen door een universele taal te spreken. Hij wil de boodschap van Christus toegankelijk maken voor iedereen en passeert theologische vraagstukken. Hij wil naar de kern van het christelijk geloof die alle christenen bindt, ongeacht kerkelijke achtergronden: ‘Het fundament van ons leven is ons door God geliefd te weten. In ons bestaan ontspringt alles aan die gunst.’

Maar Taizé en de spiritualiteit van frère Roger zijn geen drugs voor de ziel die enkel rust zoekt voor zichzelf. 'Vrede van jouw hart geeft glans aan het leven van hen die je omringen', schrijft hij. Dat breekt een al te individualistisch geloof open. Christus geeft zijn vrede niet alleen om ons te troosten en te bemoedigen, maar zodat wij de levens van de mensen om ons heen mooier kunnen maken. 'Het is in zijn naam dat Christus ons vraagt te delen in de ellende van anderen die door onbegrijpelijke beproevingen gaan om hun verdriet te verzachten.'

Hulpbehoevenden

De broeders van Taizé hebben door de jaren heen altijd vastgehouden aan een van hun eerste roepingen: de zorg voor hulpbehoevenden. Toen frère Roger met drie broeders in 1944 terugkeerde in Taizé, stelden zij zich de vraag wie rondom hen de meest hulpbehoevenden waren. Vlak bij Taizé waren twee kleine kampen met Duitse krijgsgevangenen. Menselijk gesproken waren die gevangenen degenen die hun hulp hard nodig hadden. De broeders kregen toestemming om de gevangenen op zondag te ontvangen voor een gebed en een maaltijd. Het feit dat de gemeenschap zowel aan Joden en politieke gevangenen als aan Duitse krijgsgevangenen een schuilplaats heeft gegeven, is voor de gemeenschap van grote betekenis.

In zijn teksten benadrukt frère Roger dat het mensdom één grote familie is en dat de kerk is opgeroepen om de lasten van alle mensen te dragen. Iets wat voor de broeders verweven is met het gemeenschappelijke gebed en de stilte die daarin centraal staat. Actie en contemplatie gaan hand in hand, schrijft frère Roger steeds weer. 'Het gebed is een serene kracht die de mens bewerkt, ontroert, omwoelt en

niet met rust laat. Het sluit de ogen niet voor het kwaad, de oorlogen en alles wat de zwakken van de aarde bedreigt of aanvalt. Zij die Christus volgen, staan tegelijkertijd naast hun medemensen en naast God. Zij zullen niet proberen om gebed en actie van elkaar te scheiden.’

Biddend aanwezig zijn in de wereld om vrede en licht te brengen. Gaan naar de uiteinden van de aarde om zuurdesem van vertrouwen en hoop te zijn. Dat zijn voor de broeders van Taizé geen holle idealen. Frère Roger nam de gewoonte aan om geregeld met enkele broeders tijdelijk op plekken van armoede en ellende te wonen. Zo ging hij naar Chili, Bangladesh, Haïti, China, Ethiopië, Zuid-Afrika... Soms bleek de nood zo hoog dat er fraterniteiten ontstonden waar broeders van Taizé soms jarenlang bleven wonen.

In 1976 vertrok frère Roger met enkele broeders naar Calcutta, om met moeder Theresa bij de allerarmsten te wonen. Van daaruit schreef hij een brief naar de jongeren, de eerste van de reeks die doorgaat tot op de dag van vandaag. De gemeenschap stelt in de brieven enkele concrete mogelijkheden tot engagement voor. Tegelijk wijzen de broeders in hun brieven naar fundamentele waarden die men een leven lang ter harte kan nemen. De brief dient een jaar lang als basis voor bezinning met de jongeren die Taizé bezoeken.

Lokale kerken

De broeders hopen dat de jongeren na een week in hun ‘achtertuin’, geïnspireerd zullen terugkeren naar huis. Taizé wil niet de kerk vervangen en ook geen beweging rond de communautiteit creëren. Ze wil de jongeren stimuleren om ‘in hun eigen omgeving boodschappers van vrede te zijn die verzoening en vertrouwen op aarde brengen door zich

in hun eigen stad, dorp of kerkgemeenschap te engageren, samen met alle generaties, van jong tot oud.’

Om de jongeren te laten zien dat de gemeenschap gelooft in verandering en verzoening, komen ze eens per jaar, van 28 december tot 1 januari, met de jongeren samen in een Europese stad voor gebed en ontmoeting. Deze Europese ontmoetingen vonden sinds 1978 plaats in onder andere Parijs, Barcelona, Rome, Londen, Brussel, Praag, Berlijn. In 2010 bezocht de gemeenschap Rotterdam. Tienduizenden jongeren nemen aan deze ontmoetingen deel. Een jaar lang zijn enkele broeders samen met vrijwilligers bezig met de voorbereidingen. Ze proberen alle jongeren onder te brengen in gastgezinnen. In de ochtend komen de jongeren samen in lokale kerken, die vaak samenwerkingsverbanden aangaan om een ochtendprogramma aan te bieden.

Taizé brengt op die manier hun verlangen naar verzoening tot in de lokale kerken. Paus Johannes XXIII – die het Tweede Vaticaans Concilie uitschreef en vriend van Taizé was – begreep dit. Toen hij frère Roger eens ontmoette, verzuchtte hij treffend: ‘Ah, Taizé, die kleine lente.’ Frère Roger heeft altijd verlangd met Taizé een parabel van gemeenschap te zijn. Naar Taizé kom je om deel te nemen aan de onverdeelde kerk, die is als een lente. Je laat er je cynisme vallen en je vindt er vertrouwen in de mensheid. Het is een plek waar verlangen naar God gewekt wordt en je een uitnodiging ontvangt te delen in de gemeenschap met Christus. De Geest is er geen briesje, maar een stevige wind die de zeilen strak spant. Hoe dat kan? De broeders hebben geduld, luisteren en dwingen nooit. Ze hebben een groot geloof in de mogelijkheden en de creativiteit van nieuwe generaties en ze stellen zich kwetsbaar op. Taizé is dan ook meer dan een parabel

van gemeenschap. Het is een parabel van Gods liefde. Wie God wil zien, moet kijken naar Christus. Wie wil zien hoe Christus gestalte kan krijgen in deze wereld, die kijkt naar Taizé.

Rick Timmermans